

Прокоф'єва Лілія Анатолівна

Південноукраїнський національний педагогічний університет

імені К.Д. Ушинського,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри гімнастики та

спортивних єдиноборств

СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Сучасний учитель фізичного виховання, наголошує М. Віленський, повинен не лише добре володіти основами своєї професії, знати предмет викладання та його методичні аспекти, а й бути взірцем культури та високих морально-етичних цінностей як для учнів, так і для колег та суспільства в цілому.

Дослідниками (О. Мороз, А. Синиця, Л. Сущенко, А. Чепелюк, В. Юрченко та ін.) виокремлено такі якості вчителя фізичного виховання, що є необхідними для формування його професійної культури: ціннісні орієнтації особистості вчителя – знання, уміння і навички включені у систему суспільно-важливих цінностей людини; моральні якості, які є невід'ємними від гуманістичної спрямованості особистості вчителя; професійна культура невіддільна від культури зовнішнього вигляду, культури мови, естетичної культури; прагнення до постійного самовдосконалення, здатністю вчителя фізичного виховання до самоконтролю і самоаналізу.

На нашу думку, професійна культура є багатofакторним явищем, що містить в якості складових кілька видів культур, а саме: педагогічну культуру, фізичну культуру, культуру здоров'я, культуру рухів, культуру мовлення, емоційну культуру, конфліктологічну культуру, комунікативну культуру, організаційну культуру, рефлексивну культуру.

Розглянемо сутність зазначених складових професійної культури

майбутніх учителів фізичного виховання.

Зауважимо, що педагогічну культуру науковці трактують по-різному: як складну соціальну характеристику особистості вчителя, його педагогічну позицію; як показник рівня його духовного, морального, інтелектуального розвитку, його знань, умінь і навичок, професійно-значущих якостей особистості (І. Колмогорова); інтегральну якість особистості вчителя, що проектує його загальну культуру у сферу професії, синтез високого професіоналізму і внутрішніх властивостей педагога, володіння методикою викладання, наявність культуротвірних здібностей (І. Пальшкова); сукупність високого рівня розвитку і вдосконалення всіх компонентів педагогічної діяльності і такого ж рівня розвитку й реалізації сутнісних сил педагога, його здібностей та можливостей (Л. Круглова); частину загальнолюдської культури, в якій найбільшою мірою відображені духовні і матеріальні цінності освіти й виховання та способи творчої педагогічної діяльності, необхідні для обслуговування історичного процесу зміни поколінь, соціалізації особистості, здійснення освітніх процесів (Е. Маркарян).

З огляду на вищезазначене, педагогічну культуру майбутніх учителів фізичного виховання ми розглядаємо як інтегральну характеристику особистості, що включає наявність усталених професійних та особистісних цінностей, професійно-значущих знань, умінь і навичок, якостей особистості, які сприятимуть успішному виконанню навчально-виховної діяльності, спрямованої на розвиток загальної культури учнів під час занять фізичною культурою і спортом.

Важливою складовою професійної культури майбутніх учителів фізичного виховання є фізична культура, що спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, інтелектуальних і морально-вольових здібностей людини з метою всебічного формування її особистості. Б. Долинський наголошує на тому, що фізична культура як органічна й складова частина загальної культури має свій

духовний аспект і виконує свою духовну та моральну функцію в суспільстві, вона вироблює в особистості самостійність, ініціативу, зібраність, самодисципліну, а це, у свою чергу, стає принципом життєдіяльності активної особистості, формуючи впевненість, здатність відстоювати свою гідність.

Наступною складовою професійної культури майбутніх учителів фізичного виховання виступає культура здоров'я. Важливим у професійній культурі майбутніх учителів фізичного виховання, на нашу думку, є твердження І. Яковлевої, яка визначає культуру здоров'я як цілісне утворення, що становить єдність пріоритету цінності здоров'я, високої активності з освоєння і трансляції в майбутній професійно-педагогічній діяльності глибоких знань про шляхи та засоби ефективного формування, збереження та зміцнення здоров'я.

Культура рухів, будучи специфічною ознакою вчителя фізичного виховання, рухова діяльність визначається змістом самого предмета, як уроків фізичної культури, так і позакласних спортивно-масових заходів. Завдяки динамічності, насиченості занять різноманітними рухами майбутньому вчителю фізичного виховання необхідно кваліфіковано володіти технікою фізичних вправ, її яскравою демонстрацією, прийомами допомоги і підтримки учнів. Важлива роль культури рухів була визначена в працях І. Муравова, М. Сарафа і В. Столярова.

Висока культура мовлення фахівця – це досконале володіння літературною професійною мовою; дотримання норм літературної мови; точність, ясність, чистота, багатство і доречність мовлення, а також дотримання правил мовленнєвого етикету у професійній діяльності. Культура мовлення вчителя фізичного виховання має певну специфіку, яка пов'язана з його діяльністю в межах навчально-тренувального заняття та зумовлена насамперед особливостями спортивної термінології і правилами її використання.

Наступною складовою професійної культури майбутніх учителів фізичного виховання є емоційна культура, що передбачає усвідомленість емоцій

і почуттів як цінності особистості. На необхідності формування емоційної культури вчителя наголошують І. Зязюн, В. Кан-Калік, Л. Мітіна, О. Саннікова, В. Сухомлинський, О. Чебикін та ін., які зауважують, що емоційна культура є складовою частиною його духовної культури, оскільки емоції допомагають розкрити внутрішній світ людини, впливають на її вчинки, відіграють певну роль регуляторів під час спілкування. Емоційна культура, на думку Т. Осипової, відбиває загальнокультурну спрямованість особистості та сприяє формуванню естетичного ставлення до мистецтва, тому виступає одним із найважливіших компонентів світогляду.

Отже, емоційна культура майбутніх учителів фізичного виховання передбачає здатність усвідомлювати важливість емоцій, що виникають, здійснювати їх саморегуляцію, зокрема, долати деструктивні мимовільні переживання – гнів, страх, агресію, депресію; здатність зберігати душевний спокій, емоційну усталеність у проблемних ситуаціях, виявляти дружелюбність, оптимізм, урівноваженість тощо.

Невід'ємною складовою професійної культури майбутнього вчителя фізичного виховання, на нашу думку, є конфліктологічна культура, оскільки від його вміння запобігати виникненню конфліктів з учасниками педагогічного процесу залежить успішність перебігу навчально-виховного процесу, створення позитивної психологічної атмосфери для його учасників тощо. Відтак, конфліктологічна культура майбутнього вчителя фізичного виховання характеризується його ставленням до конфліктів й зумовлює певний тип поведінки в проблемних педагогічних ситуаціях.

Іншою необхідною складовою професійної культури майбутніх учителів фізичного виховання є комунікативна культура, що визначається як динамічне, структурно-рівневе особистісне утворення, представлене досягненнями в пізнанні себе, внутрішніми цінностями індивіда, комунікативними знаннями, комунікативно значущими якостями особистості, орієнтовану на

загальноприйнятую норму культури сучасного соціокультурного середовища.

Зважаючи на те, що професійна діяльність майбутніх учителів фізичного виховання ґрунтується на організації міжособистісної взаємодії в ході проведення занять комунікативна культура виступає важливою складовою їхньої професійної культури. Зазначимо, що комунікативна культура майбутніх учителів фізичного виховання тісно пов'язана з організаційною культурою.

Організаційна культура – це система суспільно прогресивних формальних і неформальних правил та норм діяльності, обрядів і традицій, індивідуальних та групових інтересів, особливостей поведінки персоналу певної організаційної структури, стилю керівництва, показників задоволеності працівників умовами праці, рівня взаємного співробітництва і сумісності працівників між собою та з організацією, перспектив розвитку.

Відтак, організаційна культура майбутнього вчителя фізичного виховання передбачає дотримання ним чинних у навчальному закладі норм поведінки, певних цінностей, сприяє виробленню ним індивідуального стилю діяльності й забезпечує його професійне становлення.

Рефлексивна культура у визначенні дослідників (Г. Бізяєва, Т. Бондаренко, К. Вазіна, І. Гуткіна, Т. Давидова, та ін.) постає як системотвірний чинник та інтегральна особистісна якість, що визначає розвиток способів і стратегій професійного зростання й особистісної зрілості педагога, усвідомлення й подолання стереотипів професійного досвіду та діяльності.

Підсумовуючи, доходимо висновку, що формування професійної культури майбутніх учителів фізичного виховання це процес оволодіння студентами знаннями щодо педагогічної, фізичної, рефлексивної, емоційної, мовленнєвої, рухової, комунікативної, організаційної, конфліктологічної культури, уміннями застосовувати їх на практиці, набуття необхідних фахових знань, умінь та навичок, привласнення педагогічних цінностей, морально-етичних норм поведінки, що сприятиме виконанню ними професійної

діяльності на високому рівні.

Список використаної літератури

1. Митина Л. М. Эмоциональная гибкость учителя : Психологическое содержание, диагностика, коррекция / Л. М. Митина, Е. С. Асмаковец. – М. : Флинта, 2001. – 192 с.
2. Никифорова Л. А. Сутність поняття педагогічна культура вчителя фізичного виховання / Л. А. Никифорова // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : зб. наук. пр. – Одеса, 2010. – С. 252–256.
3. Осипова Т. Ю. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до педагогічного наставництва : [монографія] / Т. Ю. Осипова. – Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2015. – 412 с.